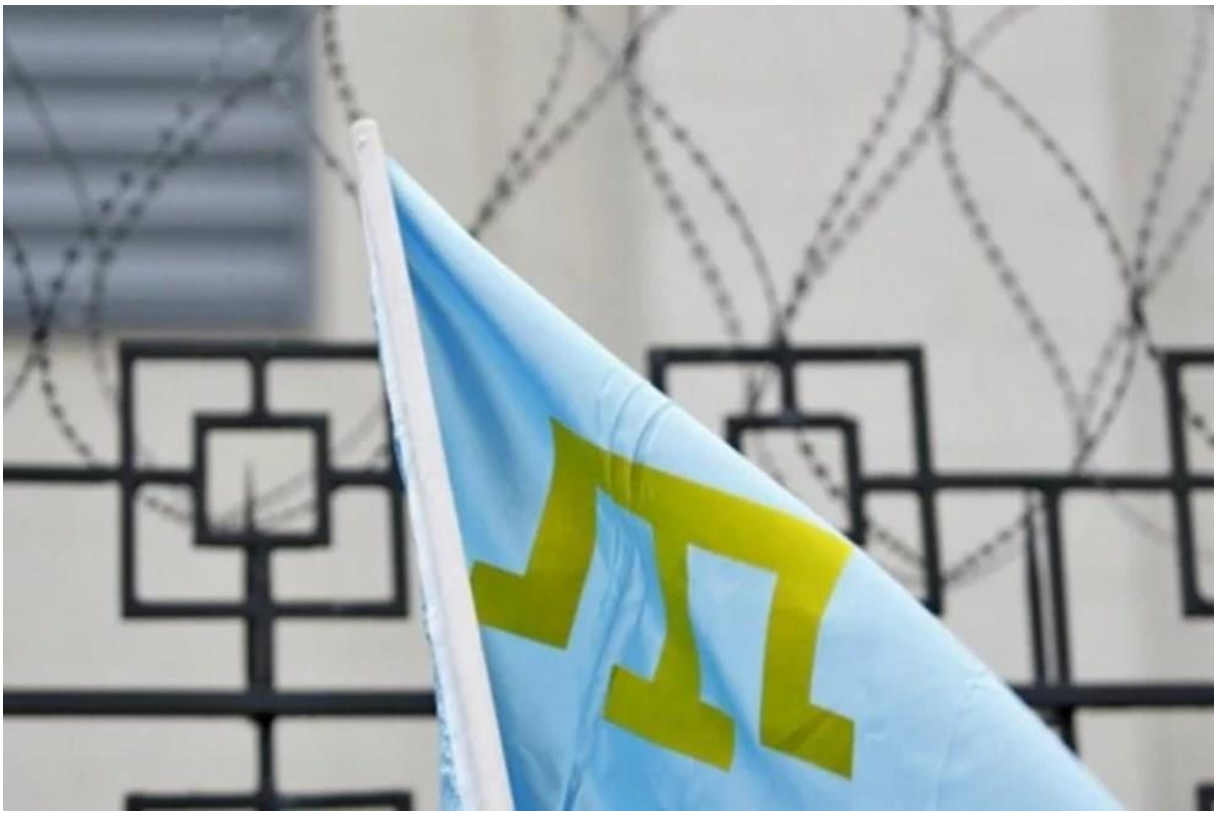
Rusya'nın Tezleri-Batı'nın Antitezleri: Kırım ve Uluslararası Hukuk*

27 Şubat günü Kırım Özerk Cumhuriyeti parlamentosu ve başbakanlık binası, ertesi gün ise başkent Akmescit'te yer alan havaalanı, askerî üniformalı ve silahlı kişilerce işgal edildi, Kırım'ı Ukrayna'ya bağlayan yollar ve köprüler kapatıldı, yarımadanın Ukrayna'yla olan iletişim hatları kesildi, telefon vericileri susturuldu ve internet bağlantısı koparıldı. Önce haberlere bu kişilerin, özel güvenlik kuvvetleri ya da paralı askerler olduğu bilgisi yansıdı.[1] Sonrasında ise Putin, "Rus vatandaşlarının ve Güney Kırım bölgesinde yer alan Rus askerî personelinin hayatlarının tehdit altında olduğu" gerekçesiyle Rus Parlamentosundan, Ukrayna'da askerî güç kullanımı için yetki talep etti. Fakat kısa süre sonra askerlerin aslında Rusya'nın Karadeniz'deki kuvvetlerine bağlı olduğu anlaşıldı.[2]

* Bu analiz, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı tartışmaları bağlamında ilk olarak 07 Mart 2014 tarihinde bilgi notu olarak hazırlanmış ve yayınlanmıştır.

[1] Josh Rogin, "Exclusive: Russian 'Blackwater' Takes Over Ukraine Airport", The Daily Beast, 28.02.2014, bknz: http://www.thedailybeast.com/articles/2014/02/28/exclusive-russian-blackwater-takes-over-ukraine-airport.html

[2] Alıson Smale, Steven Erlanger, "Ukraine Mobilizes Reserve Troops, Threatening War", New York Times, 01.03.2014, http://www.nytimes.com/2014/03/02/world/europe/ukraine.html?_r=1

Yaşananlar uluslararası hukuk bağlamında ilk olarak "yeni bir tip askerî işgal mi gerçekleşiyor?" sorusu etrafında tartışıldı. Zira ilk kez herhangi bir işaret, rütbe, plaka gibi ayırt edici unsur taşımayan askeri üniformalı kişiler Kırım yarımadasının kritik noktalarını işgal ederek bölgeyi mühürledi, abluka altına aldı. Sonrasında bu askerlerin Rusya'ya bağlı olduğu ortaya çıktığında ise, böylesi bir operasyonun herhangi bir bildirimde bulunmadan yapılması ve müdahalenin hukuki temeli ile gerekçesi üzerinde yeni bir tartışma başladı. Tartışmaların belki de belkemiğini bu nokta oluşturuyor. Zira Rusya da Batı da aynı argümanları farklı gerçekliklere dayanarak temellendirme derdinde.

Rusya'nın tezleri

Rus yetkililer askerî müdahaleyle ilgili hukuki-yarı hukuki 5 farklı gerekçe[3] ileri sürüyor:

1. Mevcut Kiev hükümeti meşru bir hükümet olmayıp, *coup d'etat* gerçekleşmiştir. Bu gerekçe, Ukrayna Anayasası'nın 111. maddesine dayanıyor. Maddeye göre, devlet başkanının, hakkındaki suçlamalar dolayısıyla görevinden alınabilmesi (*impeachement*) için, parlamentonun dörtte üçünden az olmayan bir sayıda kabul oyu şart. Bir başka deyişle 449 sandalyeli Ukrayna Parlamentosundan 337 destek oyu çıkması gerekiyordu. Ancak oylamadan bir gün önce Rusya'ya kaçan Yanukoviç, 328'e karşı 0 (sıfır) oy ile görevinden azledildi. Bu açıdan mevcut hükümeti tanıyan ve ona uluslararası bir meşruiyet tanıyan diğer devletler, uluslararası hukuku (a) Ukrayna'nın egemenliği ve anayasasını tanımayarak, (b) müdahale etmeme/karışmama yasağına aykırı davranarak ve (c) hükümet-dışı aktörü meşru ve yasal temsilci kabul ederek açıkça ihlal ediyorlar.
2. Rusya, Gürcistan'da benimsediği hukuki gerekçeyi burada da işleterek, ülkedeki milliyetçi politikaların Rus azınlığın temel haklarını tehdit ettiğini,
3. Yaşanan insani kriz karşısında potansiyel bir mülteci akınına karşı tedbir alınması zorunluluğunu,
4. Rusya Anayasası'ndaki "federasyonun vatandaşlarının güvenliğini gerekirse sınırları dışında da korumayı garanti ediyor" olması şeklindeki maddeyi, ve
5. Devrik lider Yanukoviç ile Kırım Özerk Bölgesi Başbakanı'nın Rusya'yı bölgede güvenliği ve istikrarı sağlamak üzere davet etmiş olmasını gerekçe olarak gösteriyor. Öyle ki, 1 Mart'ta Kırım Başbakanı yardım talebinde bulundu, üç gün sonra ise Rusya'nın BM nezdindeki temsilcisi Vitaly Churkin, Yanukoviç tarafından sunulan "Ukrayna'da

[3] Ashley Deeks, "Russia in Ukraine: A Reader Responds", Lawfare, 05.03.2014, http://www.lawfareblog.com/2014/03/russia-in-ukraine-a-reader-responds/

meşruiyetin, barışın, hukukun ve düzenin kurulmasına ve Ukraynalıların korunmasına" dair yazılı talebi BM Güvenlik Konseyi'ne taşıdı.

Kısacası Rusya, uluslararası hukuk uyarınca ancak ve ancak (i) Güvenlik Konseyi yetkilendirmesi, (ii) meşru müdafaa durumu ve (iii) diğer devletin rızası söz konusu olduğunda kuvvet kullanımı gerçekleştirilebileceğini dikkate alarak son iki hukuki gerçekliği (ii ve iii) maddi gerçeklerle desteklemeye çalışıyor.

Batı'nın tezleri

Batı'nın tezleri arasında öncelikle BM Şartı'nın 2. Maddesi var. Madde uyarınca "devletler, bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar." Dolayısıyla bu jus cogens amir hükmü Rusya tarafından ihlal edilmiştir. İkinci olarak, Rusya, 1994 yılında imzalanan ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını korumayı garantisi veren Budapeşte Mutabakatını ihlal ettiği argümanı ileri sürülüyor. Zira Mutabakat uyarınca "ABD, Rusya ve Birleşik Krallık, meşru müdafaa durumu dışında Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına karşı kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınacaklarına, kendi silahlarını asla Ukrayna'ya karşı kullanmayacaklarına dair taahhütte bulunuyorlar.[4]

Bu noktada Rusya'nın temel argümanlarından birisi olan meşru müdafaa farklı bir şekilde açıklanıyor. Uluslararası hukuk, "vatandaşların korunması" kavramı çerçevesinde devletler; (i) yakın ve olması muhakkak bir tehdidin varlığı ve (ii) diğer devletin o ülke vatandaşlarını koruma noktasında isteksiz ya da aciz olması durumunda diğer devletin rızasını beklemeden müdahale edebilir. Öyle ki, vatandaşların kaçırılması ya da rehine alınması (ör. Tahran Amerikan Büyükelçiliği Baskını, 1979); vatandaşların bilfiil saldırı altında olması ve ciddi bir tehditle karşılaşmasının kaçınılmaz olması (İngiltere vatandaşlarının 2011'de Libya'daki durumu gibi) durumunda bu kural işletilebilir. Kırım örneğinde, Rus azınlığın yakın ve muhtemel bir tehditle karşılaşması söz konusu olmadığı gibi, Rusya'nın 143 bin Ukraynalı'ya pasaport dağıttığı ve vatandaşlığa geçirdiği de iddialar arasında…[5] Aynı argüman 2008 yılında Gürcistan'da da kullanılmıştı. Dolayısıyla Rusya, "meşru müdafaa ile vatandaşların korunması" gerekçeleri ya da hukuki retoriği bir araç olarak politik tercihlerini

[4] Budapeşte Mutabakatı, Bknz: http://www.ppnn.soton.ac.uk/bb2/Bb2secK.
[5] Katie Stallard, "Russia Stands With Putin Over Ukraine Gamble", Sky News, 02.03.2014, http://news.sky.com/story/russia-stands-with-putin-over-ukraine-gamble-10415367

meşrulaştırmak için kullandığı eleştirisine uğradı.[6] Hatta bu durum siyasi- askerî stratejisi için Rusya'nın hukuki retoriği suiistimal ettiği pek çok örnekten biri olarak gösteriliyor.[7]

Öte yandan Yanukoviç'in, üstlendiği sorumlulukları bırakarak ülkeyi terk etmesi nedeniyle meşruiyet ve etkin kontrolü kaybettiği ve Libya'da olduğu gibi yeni hükümetin meşru ve hukuki muhatap olarak kabul edildiği ileri sürülüyor. Dolayısıyla böylesi bir devlet başkanı, resmî olarak Rusya'dan yardım talebinde bulunamaz.

Bir başka argüman ise Rusya ile Ukrayna arasında imzalanmış bulunan Kuvvetlerin Statüsü Anlaşması [Black Sea Fleet SOFA (Status of Forces Agreement)] ihlal edilerek, Rusya'nın saldırı eylemi (act of aggression) gerçekleştirmiş olması.[8] Zira hem anlaşmanın ihlal edilmesi hem de animus aggressionis yani "saldırı kastının bulunması" bu argümanı güçlü kılıyor.[9] Öyle ki, Anlaşmaya göre; ·

- Rus askerî güçleri, Ukrayna'nın egemenliğine ve hukukuna saygı göstermek, iç işlerine karışmamakla yükümlüdür [Madde 6(1)],
- Rus askerî güçleri, sadece belirlenen bölgede askerî manevra ve tatbikat gerçekleştirebilir, bölgenin tümünde askerî hareketlilik gösteremez [Madde 8(2)],
- Rus askerî güçlerinin belirlenen bölge dışında bir hareketlilik göstermesi ancak ve ancak Ukraynalı yetkililere danışılarak gerçekleştirilebilir [Madde 15(5)].

Sonuç olarak, "hangi argümantasyon kuvvetli ve hukuki mantığa uygun?" tartışması yerine; hukuki retoriğin bir araç olarak kullanıldığı tartışması süregidiyor. Öte yandan Uluslararası Hukukun Sınırları (Oxford, 2006) kitabının yazarlarından ünlü hukukçu Eric Posner, uluslararası hukukun sınırları olduğu yönündeki tartışmayı "Rusya uluslararası hukuku ihlal etti, kimse buna karşı bir şey yapamayacak" diyerek alevlendirdi. Bu açıdan ilk olarak uluslararası hukukun devlet reflekslerini nasıl etkilediğine dair anlamlı ve tutarlı bir teori kurulması gerektiği ön plana çıkıyor. Öte yandan çeşitli analojiler kurularak uluslararası hukukun ontolojisi tartışılıyor. Örneğin, anayasal normların ihlal edilmesi, hatta bazılarının

---

[6] Bu konuda önemli bir çalışma bknz: Chistopher Borgen, The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia, Chicago Journal of International Law, Vol. 10, 2009, p. 1.

[7] Chris Borgen, "Russia's Intervention in Ukraine: Legal Rhetoric and Military Tactics", Opinio Juris, 02.03.2014, http://opiniojuris.org/2014/03/02/russias-intervention-ukraine-legal-rhetoric-military-tactic/

[8] Aurel Sari, "Ukraine Insta-Symposium: When does the Breach of a Status of Forces Agreement amount to an Act of Aggression? The Case of Ukraine and the Black Sea Fleet SOFA" Opinio Juris, 06.03.2017, Bknz: http://opiniojuris.org/2014/03/06/ukraine-insta-symposium-breach-status-forces-agreement-amount-act-aggression-case-ukraine-black-sea-fleet-sofa/

[9] Ibid

uygulanmaması bu normların yeterli ve etkin olmadığı anlamına gelmiyor. Benzer şekilde uluslararası hukuk ihlalleri de bu yapının varlığını ve etkinliğini ortadan kaldırmıyor.